

Xalqımız tarixində elə din xadimləri, üləmalar olub ki, bu gün onları unutmamaq, yaddaşımızdan silmək istər tariximiz, istərsə də gələcək nəsillər qarşısında böyük insafsızlıq, nankorluq olardı. Unutmaq olmaz ki, zəkali din xadimləri, üləmalar öz dövrlərinin tərtəqəpörvər ziyalları ilə bir cəgədə durublar.

orada yaşamağa başlayıb Kərbəla şəhərinə kələn Şeyx Ağahüseyn oranın dini-tədris mərkəzləri ilə tanış olur, ayrı-ayrı üləmalardan fərdi dərslər almağa başlayır. O, firh, nücum, məntiq və bir sıra dəqiq elmləri öyrənir. Təhsil illərində Ağahüseyn şəxsi mütləliyə qızgın həvəs göstərir. Kərbəladə özünün şəxsi kitab-

seyinin adı Tiflisdə oturan Zaqafqaziya Şeyxüislamına məlum idi və onun göstərişi ilə də Bakıda iranlıların "Zənganlar məscidi"nin axunduz vəzifəsinə təyin olunur. Həmin məscid keçmiş Tatarlı küçəsi (sonra Krupskaya küçəsi) ilə İkinci Paralel küçəsinin ayrıcında yerləşirdi.

Şeyxin dostları - İçərişəhər-

Qüdrət Piriyevin evində yaşamaq olub. Maddi cəhətdən çox sıxıntılar çəkirdi. O dövrdə səkkiz nəfərdən ibarət ailəni saxlamaq asan deyildi. O bir müddət fəhləlik etməyə məcbur olur, bir müddət isə böyük qızı Sədət xanımla evdə xalça toxuyub satdınmış. Qismətə bax, Şeyx fəhləlik edərmiş, xalça toxuyarmış...

Unudulan din xadimlərimiz

Fatmayılı Şeyx Ağahüseyn haqda nə bilirik...

Bələ din xadimlərindən biri də 1886-cı ilin baharında Fatmayı kəndində Mirzəhüseyn kişinin ailəsində dünyaya göz açmış Şeyx Ağahüseyn Hüseynov olub. Xatırlatmaq yerinə düşər ki, Bakının bu qədim kəndi xalqımıza yazıçı və dövlət xadimi Tağı Şahbazi Simurqi, şair Mirzəağa Dilxunu, xalq artisti Məmmədli Vəlixanlı, professor, təbib Əbülfəz Qarayevi, dahi bəstəkar Qara Qarayevi və başqa sənətkarları bəxş edib.

Ağahüseyn 7 yaşında ikən Mirzəhüseyn kişi onu Görədil kəndində Molla Ağaalinin mollaxanasına qoyub. İti hafizəyə malik olan Ağahüseyn iki il müddətində Qurani-Kərimi başa vurur. Şeyx Sədinin "Gülüstan" və "Bustan"ını əxz edir, ərəb və fars dillərini öyrənir. Dövrünün qabaqcıl, gözüaçıq, savadlı din xadimi olan molla Ağaalii Ağahüseynin atasını yanına çağırırdı.

"Mirzəhüseyn, sənin Fəzəndin çox ağıllı, dərrakəli, zəhinli uşağıdır. Mən bütün bildiklərimi ona verdim, indi mənə daha ehtiyacı yoxdur. Mən özlümü İrana, Ərəbistana oxumağa göndərirəm. Sənə də məsləhət görürəm, Ağahüseynin gələcəyi işiqlidir. Təhsilini davam etdirməsinə lazım bilirəm" - deyir.

Bələ bir təklif gözləməyən Mirzəhüseyn kişi çıxılmaz bir vəziyyətdə qalaraq söyləyir: "Molla ağa, Ağahüseyn mənim gözüümün işığıdır, mən onu çox sevirəm, ancaq mən kasıb adamam, onu oxutdurmağa vasaitim yoxdur".

"Mən bilirəm sən kasıb adamsan, ancaq eşitdiyimə görə, Ağahüseynəndən başqa dörd oğlun var. Onları başa sal, bu işdə qardaşlarına kömək etsinlər. Bundan başqa kəndimizdə varlı-dövlətli şəxslər var, onlara müraciət elə, bəlkə sənə kömək edətlər. Bələ uşağı kənd özü oxutdurmalıdır", - deyir Molla Ağaalii tövsiyə edir.

Uzun məşvərətdən sonra Ağahüseynin böyük qardaşları və Fatmayı kəndinin bir neçə kübar şəxsləri bu mühüm işə razılıq verirlər. 1895-ci ildə 9 yaşlı Ağahüseyn üz nəfər yoldaşı ilə Yaxın Şərqa təhsil almağa gedir. Yeddi il İrannın müxtəlif şəhərlərində ali dini təhsil alan və axundluq dərəcəsinə yiyələn Ağahüseyn bununla kifayətlənməyib İraqın Nəcəf-Əsrəf şəhərinə gəlir və orada təhsilini davam etdirir. Təhsilini başa vurduqdan sonra ona şeyx rütbəsi verilir.

Hələ Nəcəfdə təhsil alan zaman ona xəbər çatır ki, böyük qardaşı Kərbəlayi Əlihüseyn Kərbəla şəhərinə köçüb, ərəb qızı ilə evlənərək

xanasın yaradır. Doqquz il Kərbəladə yaşayıb təhsil aldıqdan sonra, Kərbəla üləma və müctəhidləri qarşısında imtahan verməli olur.

Mərhum ilahiyatçı alimimiz, maştağalı Axund Mirzə Əbdülxəlil söyləyirdi ki, Şeyx Ağahüseyn komissiya qarşısında imtahan verməyə çıxdığı zaman komissiya üzvləri bir-birinin üzlərinə baxırlar. Üləma komissiyasının sədri bu vaxt deyir: "Bu şeyx ki, hafizi-Qurandır. Onu imtahan etməyə dəyərmə? Təklif var ki, ona imtahansız müctəhid adı verilsin..."

Şərqi ən məşhur dini mərkəzlərində təhsilini başa vuran Şeyx Ağahüseyn 1917-ci ildə öz doğma kəndi Fatmaya qayıdır. Lakin şeyxi əvvəlcə nə anası, nə də qardaşları tanırmırlar, onu bir qərib qonaq kimi qəbul edirlər. İyirmi beş il vətən həsrəti çəkən şeyx Fatmayı kəndinin kübar bir ailəsindən olan Ruzi xanım Bəbqulu qızı ilə ailə həyatı qurur. Bir müddət kənddə yaşadığıdan sonra o, Bakıya köçür, özünə ev alır və ömrünün sonuna kimi keçmiş Qoqol küçəsində (indiki Mərdanov qardaşları küçəsi) 1 nömrəli dalanın 5 nömrəli evində yaşayır.

Şübhəsiz ki, Şeyx Ağahüseyn

dən axund Şeyx Qəni, Buzovna kəndindən Axund Mirzə Kamıyab, iranlı Molla Əli, Fatmayıdan Məşədi Həmzə, Pırşağıdan Qədir və başqaları məscidə gəlib, onun mölələrinə dinləyirdilər.

Azərbaycan tarixinə qara səhifələrlə yazılan 30-cu illərdə din xadimlərinin təbii günü-gündən artırdı. Bunu Şeyx Ağahüseyn də yaxşı dərk edirdi. Deyirlər dünya fani olsa da, xali deyildir. İmdadla yetən yaxşı adamlar həmişə tapılır. Şeyxin qonşuluğunda əslən Qəla kəndindən olan bolşevik mayor Haşimov deyilən şəxs yaşayırdı. O, HKVD-də pasport şöbəsinin müdiri vəzifəsində çalışırdı. Şeyxe böyük ehtiramı varmış. Bir gün şeyxi yanına çağırırdı deyir: "Şeyx əmi, mən sənə kömək etmək istəyirəm. Ancaq şərtləri var. Sən həmişə dini libasda gəzirsən, əmmamə və əbanı çıxarmırsan. Yaşadığın evə bir nəfər xaçpərəst kirayəninə buraxmırsan. Səndən kim soruşsa ki, sən molla-sən, dəyersən ki, mən tarix müəllimiyəm. Özün də bir müddət Bakıdan çıxıb kənddə yaşama-lısan. Bələ olan halda bəlkə sənə kömək edə bildim".

Maraqlı burasıdır ki, Şeyx kimi mötəbər bir adamın öz doğma kəndində evi bələ yox idi. O, bir müddət öz kəndisi

40-cı illərdə o vaxtkı siyasi rejim müəyyən qədər vicdan azadlığına yol verməli olurdu. Bu, sovet dövlətinə dünya miqyasında öz mövqelərini möhkəmlətmək üçün lazım idi. Mahz buna görə ölkədə kilsələrin, məscidlərin "dar çarçivədə" açılışı olub. Şeyx Ağahüseyni də həmin açılışa dəvət ediblər. Onun çıxışı şəhər dindarlarına böyük təsir bağışlamışdı...

Bundan bir az sonra Zaqafqaziya Müsəlmanları Ruhani İdarəsinə (İndiki Qafqaz Müsəlmanları İdarəsi -red.) Kərbəla şəhərindəki Ali Ruhaniilik Məktəbindən məktub gəlir. Məktubdə Kərbəladə təhsil alan tələbələr Şeyx Ağahüseyn cənablarından onun həmin məktəbdə yerləşən şəxsi kitabxanasından istifadə etmək üçün icazə istəyirdilər. Ancaq bu vaxt şeyx cənabları artıq dünyasını dəyişmişdi. 1944-cü ildə öz imanı ilə dünyadan köçən Şeyx Ağahüseyn doğma kəndi Fatmayıda dəfn olunub. Deyirlər, dəfn mərasimi böyük bir nümayişə çevrilibmiş.

Bu ilin təziyə günlərində Fatmayı kəndində oldu. Kənddə yeni tikilmiş məscid binası bizi valeh etdi. Nə yaxşı ki, kəndin Hacı Çingiz, Hacı Davud və qeyriləri kimi oğulları var. Onlar Şeyx Ağahüseyni görməsələr də, onun xeyrixah, nəcib ənənələrini davam etdirirlər. Lakin bir şeydən olduqca kədərlənirik. Çoxlarından şeyxin qəbrini soruşduq, nişan verən olmadı.

Şeyxin yaşadığı evin divarına xatirə lövhəsi vurmaq, adına küçə qoymaq, yeni dini məktəblərimizin birinə onun adını vermək, ilahiyat sahəsində oxuyan tələbələr üçün Şeyxin adına təqəddül təyin etmək, bizcə, mümkün olan şeylərdir. Bələ gürman edirik ki, QMİ rahbəliyi, İslam Partiyası, Bakı və Kəndlər Birliyi bu nəcib şəxsin xatirəsinin əbədiləşdirilməsinə kömək göstərəcəklər.

□ Hafiz SADIQ

